

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Харченко Оксани Володимирівни
«Оцінка і прогнозування розвитку туристичного простору регіону»,
яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі
спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка

1. Актуальність, мета та завдання дослідження

Сучасний розвиток туризму в Україні характеризується наявністю глибоких протиріч у його організаційній структурі, спрямованості розвитку, стані якісних і кількісних характеристик. З одного боку, стан туризму в нашій країні розцінюється як кризовий, що пов'язано з різким падінням досягнутих раніше обсягів надання туристських послуг, скороченням матеріальної бази у сфері туризму та значною невідповідністю потребам населення в туристичних послугах. З іншого боку, відзначаються високі темпи будівництва туристичних об'єктів, що відповідають сучасним стандартам, значне збільшення виїздів українців у закордонні поїздки (до пандемії та карантинних обмежень), зростання числа туристичних організацій по всій території України та деяке пожвавлення внутрішнього туризму через обмеження виїзду за кордон.

Основною проблемою розвитку туризму в Україні є неефективне та нерациональне використання природних ресурсів, а також відсутність чіткої стратегії розвитку індустрії туризму та її регулювання. Недостатньо розвинена інфраструктура, погана система транспортного обслуговування туристів та населення, низький рівень співпраці засобів розміщення з туристичними операторами та туристичними агентствами стають на заваді швидкому піднесенню та поширенню туристичного іміджу країни, тим самим відлякують потенційних туристів. Не менш важливим та болючим питанням залишається якість надання туристичних послуг. За цим показником Україна дуже відстає від інших держав із подібним рекреаційно-туристичним потенціалом. Внаслідок цього багато наших співвітчизників надають перевагу іноземним

курортам, отримуючи фактично за ту саму ціну набагато вищий рівень обслуговування та комфорту, стаючи при цьому інвесторами в економіку іноземних держав.

В Україні постає проблема в необхідності активізувати потенціал розвитку туристичної галузі. Вирішення цієї проблеми дасть змогу підвищити зростання соціально-економічних показників підприємств, регіону та країни загалом, які будуть залежати від того, наскільки успішно і раціонально використовуватимуться рекреаційні ресурси.

З урахуванням таких міркувань, дисертаційну роботу Харченко О.В., метою якої є розробка теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору регіонів України можна визнати актуальною, а її результати – такими, що заслуговують на увагу і подальше використання в практичній та науково-дослідній роботі.

Для досягнення поставленої мети в дисертації були поставлені та вирішені наступні завдання:

- уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, а саме: надано визначення поняття регіонального туристичного простору;
- визначено сутність туристичного простору як самостійного агента розвитку економіки регіону;
- ідентифіковано та проведено класифікацію чинників впливу та встановлено «вузькі» місця які сповільнюють розвиток туристичного простору регіону;
- розроблено методичний підхід щодо визначення інтегрального показника туристичної привабливості;
- розроблено модель функціонування туристичного простору крізь призму ринкових відносин «споживач - продавець»;
- розроблено модель оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору;
- розроблено механізм ефективного управління туристичною діяльністю в регіонах.

Основні результати дисертаційної роботи отримані у межах виконання науково-дослідних робіт кафедри туризму і готельного господарства «Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова» і є частиною держбюджетної теми «Інноваційні процеси розвитку індустрії туризму: теорія, методологія, практика» (номер державної реєстрації 0114U005034). Автором розроблено методичні засади формування ефективного механізму розвитку туристичного простору регіону.

2. Новизна наукових результатів, отриманих в дисертації

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці організаційно-економічних та методичних засад оцінки і прогнозування рівня розвитку туристичного простору:

удосконалено:

- вербальну модель структури туристичного простору побудовану за допомогою діаграми Ейлера-Венна яка дає змогу ідентифікувати можливі зв'язки його елементів в системі економічного простору;
- класифікацію чинників розвитку туристичного простору, які на відміну від існуючих дозволяють здійснювати оцінку туристичної привабливості відповідних регіонів для виявлення найперспективніших напрямів розвитку туристичної сфери та подолання просторової диференціації, що дозволить розробити у майбутньому ефективну стратегію сталого розвитку туризму в регіоні;
- методичний підхід щодо визначення інтегрального показника туристичної привабливості, побудованого на основі таксономічному аналізу, який дозволяє сформуванню обґрунтований набір індикаторів, та одержати рейтинги регіонів України за рівнем економічної складової, з метою визначення прогресивних та депресивних регіонів України у сфері надання туристичних послуг з урахуванням аспекту просторової диференціації;
- модель туристичного простору за допомогою алокаційної складової, характерними ознаками якої є доступність, обсяги та розміщення

факторних і нефакторних доходів в межах окремого географічного простору між його суб'єктами, що забезпечує узгодження структури туристичної активності у моделі «споживач – продавець» та задоволення ментальних уявлень про атракцію та рекреацію локації;

- розроблено цілісну методику оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору, яка на відміну від існуючих дозволить при настанні кризових ситуацій внаслідок впливу природно-техногенних чинників в тому чи іншому туристичному напрямку враховувати масштаби кризи, її терміни, розвиток і поширення з метою поліпшення діяльності туроператорів і забезпечення їх стабільного функціонування в умовах впливу дестабілізуючих чинників;
- розроблено механізм ефективного управління туристичною діяльністю з метою подолання просторової диференціації та нерівномірності надання туристично-рекреаційних послуг в регіонах України з метою згладжування в них просторової диференціації туристичного руху.

дістали подальшого розвитку:

- визначення поняття туристичного простору, яке дозволяє включати в себе сутність основних просторових компонент в економіці туризм та розглядати із точки зору суб'єктивного та об'єктивного підходів.

3. Ступінь обґрунтованості положень, висновків та пропозицій

Основні положення, висновки та пропозиції, наведені в дисертації є в достатній мірі обґрунтованими. До такого висновку можна дійти з урахуванням наступного:

1. Інформаційною базою проведеного Харченко О.В. дослідження слугували: законодавчі акти України, матеріали Державної служби статистики України, довідково-інформаційні видання, дослідження та наукові публікації зарубіжних та вітчизняних авторів, матеріали науково-практичних конференцій та інформаційно-аналітичні матеріали дослідних установ, міністерств і відомств, підприємств, організацій.

2. Результати дослідження, які виносяться на захист, було отримано

завдяки застосуванню відповідних методів, а саме: монографічного та теоретичного узагальнення – для обґрунтування інформаційного забезпечення дисертаційного дослідження; системного аналізу – для визначення основних чинників впливу на розвиток туристичного простору в регіоні; регресійного аналізу – для оцінки та прогнозування рівня розвитку туристичного простору в регіонах України.

Таким чином, наявні підстави стверджувати, що основні положення, висновки і рекомендації, розроблені здобувачем і наведені в даній роботі мають належний рівень обґрунтованості.

4. Стиль викладення матеріалів дисертації та автореферату та оцінка публікацій

Матеріали, наведені в дисертації та авторефераті Харченко О.В., викладені структуровано та в логічній послідовності. В дисертації розкрито положення та результати, що характеризують наукову новизну та виносяться автором на захист.

Вивчення матеріалів, наведених в дисертації та авторефераті дає усі підстави стверджувати, що в авторефераті належним чином відображені зміст дисертації та її основні висновки. За структурою та змістовим наповненням автореферат відповідає вимогам, що ставляться МОН України до публікацій такого типу. Основні положення дисертації та автореферату є ідентичними.

Дисертація та автореферат викладені та оформлені з дотриманням вимог, що висуваються до кандидатських дисертацій та авторефератів дисертацій.

Основний зміст роботи опубліковано у 13 друкованих наукових працях, в тому числі: 4 статей у наукових фахових виданнях (1 – у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз), 1 – у зарубіжному науковому виданні, 1 – у виданні «Scopus», 6 – у матеріалах наукових конференцій.

Кількість наукових статей та їх обсяг відповідають вимогам, що стосуються основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Текст дисертаційної роботи Харченко О.В. викладено науковим стилем, українською мовою. Дисертація виконана на достатньому науковому рівні, є самостійно виконаною роботою та має цілісний, завершений характер.

Дисертація чітко та логічно структурована та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 150 найменувань і додатків. Основний зміст дисертації викладено на 170 стор. Робота містить 20 таблиць та 22 рисунки.

Представлена робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка. Оформлення дисертації відповідає ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання».

В авторефераті в повній мірі відображено зміст дисертації та основні положення й результати, отримані під час дослідження. За обсягом та оформленням автореферат відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

6. Практична цінність результатів роботи

Практичне значення результатів дослідження Харченко О.В. полягає в тому, що теоретичні положення в дисертації доведені дисертантом до конкретних пропозицій щодо вдосконалення структури туристичного простору регіону з метою підвищення ефективності туристичної діяльності в регіонах України.

Науково-методичні розробки автора і рекомендації використано у діяльності туристичної агенції ФОП Герус О.В. (Довідка №5/20 про впровадження у практичну діяльність результатів дисертаційної роботи Харченко О.В. від 17.09.2020 р.). Методологічні положення та результати дисертації, зокрема, науковий підхід до прогнозування обсягу туристичних потоків на базі використання математичного апарату, були впровадженні у роботу ТОВ «ДЖОІН АП! РІТЕЙЛ» (Довідка про впровадження у практичну діяльність результатів дисертаційної роботи Харченко О.В. від 29.01.2021 р.).

Теоретичні та методичні розробки дисертаційної роботи використані автором в навчальному процесі при викладанні курсів «Стратегічний менеджмент в туризмі», «Ситуаційне моделювання і прогнозування в туризмі», «Інформаційні системи і технології в туризмі» на ННІ ЕіМ «Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова» (Довідка №01-15/03/2859 від 30.12 2016 р.).

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Не применшуючи ваги і беззаперечної значимості отриманих позитивних результатів, треба відмітити наступні зауваження та дискусійні положення дисертації:

1. Досліджуючи структурно-логічну послідовність формування індивідуального сприйняття туристичного простору у часовому вимірі (рис. 1.3, стор. 36), автор вказує на доцільність введення такого елемента як «період, за який відбуваються певні події», в процесі структурування туристичного простору та робить висновок, що період є більш прийнятним з економічної точки зору ніж час як послідовність певних подій (стор. 35). Разом з тим автор не надає характеристик зазначеним елементам. Тож незрозумілою є різниця між ними, а отже і доцільність їх використання.

2. У п. 1.3 роботи автором запропоновано просторо-часову модель туристичного простору відносно мандрівника (рис. 1.4, стор. 53), кількісні параметри якої висвітлені у табл. 1.2 (стор. 54). На нашу думку, більш детального обґрунтування потребує вибір означених параметрів.

3. На стор. 65 автором визначені внутрішні та зовнішні фактори впливу на туристичні потоки. Однак, їх вибір є незрозумілим, оскільки автор теоретично не обґрунтовує свої міркування, а доносить власну думку як беззаперечно вірну.

4. Викликає сумнів актуальність авторського прогнозу кількості іноземних туристів у Туреччині, Єгипті й Україні (табл. 2.6, рис. 2.8-2.10, стор. 74-75). Прогноз побудовано на даних 2012-2017 років, що не враховує фактичний стан туристичної сфери у 2018-2020 роках (зокрема, карантині

обмеження, викликані появою та розповсюдженням COVID-19).

5. Потребує детального обґрунтування вибір основних факторів, що характеризують туристичну привабливість регіонів України (рис. 2.12, стор. 101). Дивує неврахування таких вагомих для туристичної сфери факторів як природно-кліматичні чи наявність рекреаційних ресурсів.

6. У п. 3.1 автор досліджує ринкові механізми регулювання процесів просторового розвитку регіонів. У тексті пункту ринкові механізми як такі не розглядаються, а мова у більшості йде про формування програми розвитку регіонів, яка не має фактичного висвітлення, а тільки виокремлено загальні групи питань, які вона повинна містити у розрізі функціональної структури.

7. Автором запропоновано використання рекурсивної моделі ендогенних змін за показниками табл. 3.2 (стор. 145). При цьому автор не пояснює вибір зазначених показників і кореляцію окремих з них з розвитком туристичної сфери: зокрема, експорту, імпорту, обсягів реалізованої продукції та валового внутрішнього продукту, тощо.

8. Серед аспектів новизни, всього один пункт який стосується досягнень в контексті «дістали подальшого розвитку», хоча автор міг би претендувати на ще декілька положень. Також, на наш погляд, надто лаконічним є викладення матеріалу в авторефераті, а п'ять пунктів висновків досить скупо висвітлюють результати роботи.

9. Серед рекомендацій можемо наголосити на необхідності презентації результатів роботи та методичних нарабок органам територіальної влади для оцінки і прогнозування розвитку туристичного простору регіону, що принесе безпосередню користь в процес розробки Стратегій розвитку регіону.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційну роботу Харченко О.В. «Оцінка і прогнозування розвитку туристичного простору регіону» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити спектр актуальних науково-практичних задач, орієнтованих на розвиток існуючих підходів до оцінювання та прогнозування розвитку туризму на регіональному рівні.

Дисертація Харченко О.В. за змістом та суттю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук. Для вирішення поставлених в роботі задач здобувач своєчасно використовує відповідний інструментарій, висновки до дисертації випливають з результатів проведеної роботи.

Зазначені у даному відгуку зауваження та дискусійні положення суттєво не знижують загальної позитивної оцінки роботи. Автореферат дисертації належним чином розкриває основні її положення та висновки.

На підставі проведеного аналізу вважаю, що подана до захисту дисертація «Оцінка і прогнозування розвитку туристичного простору регіону» за змістом та оформленням відповідає вимогам п. 9, 11, 12 та 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а зроблені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

За складом вирішених задач дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка, а її автор Харченко Оксана Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

доцент кафедри маркетингу,

інновацій та регіонального розвитку

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

к.е.н., доцент

Крупенна І.А.

Підпис *Крупенної І.А.*
Начальник Відділу кадрів Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича
І.А. Крупенна
27.04.2021 р.

Івано-Франківський національний
університет ім. Василя Стефаника
к. НДОР № 03.04-30/16
30 04 21